

Krása šlechtických exlibris a supralibros [1]

Autor:

- [TRNKA, Ján](#) [2]

Číslo:

- [2022, ročník 31, číslo 3](#) [3]

Rubrika:

- [Recenze](#) [4]

Klíčová slova:

- [dějiny knihoven a knihovnictví](#) [5], [publikace](#) [6]

HÁJEK, Pavel (ed.). *Krása šlechtických exlibris a supralibros: katalog výstavy: státní zámek Konopiště 25. 7. – 25. 9. 2022. 1. vyd.* České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2022. 79 s. ISBN 978-80-88446-01-9.

Od 25. července do 25. září 2022 se v prostorách Střelnice na [státním zámku Konopiště](#) [7] uskutečnila výstava šlechtických exlibris a supralibros. Při této příležitosti byl v podobě poměrně útlé, devětasedmdesát stran čítající publikace vydán katalog zmíněné výstavy. Na jeho vzniku se podílel autorský kolektiv složený z celkem šestnácti osob, jejichž jména jsou otištěna na rubu titulního listu. Zde jsou uvedeny rovněž instituce, které na výstavu zapůjčily exponáty ze svých sbírek: Národní knihovna ČR, Knihovna Národního muzea, Národní památkový ústav a Vědecká knihovna v Olomouci. K výstavě přispělo také Arcibiskupství olomoucké a České velkopřevorsví Řádu maltézsých rytířů. Katalog byl vydán s finanční podporou Ministerstva kultury ČR v rámci Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity (NAKI II).

Krátký úvod nazvaný *Tato kniha je moje!* seznamuje čtenáře s významem pojmů supralibros a exlibris a jejich uplatněním v šlechtických knihovnách, kde plnily nejen funkci vlastnické značky, ale také funkci estetickou a reprezentační. V samostatném odstavci je pak uvedeno rozvržení katalogu a obsah jednotlivých kapitol. Poslední odstavec úvodu a k němu připojená poznámka vysvětlují, že evidence, průzkum a identifikace exlibris a supralibros se uskutečňují v rámci projektu [Virtuální rekonstrukce rozptýlených provenienčně bohemikálních knižních celků v tuzemských i zahraničních knihovnách](#) [8], na němž spolupracují Národní muzeum, Národní knihovna ČR a Národní památkový ústav. Samotná výstava a k ní vytvořený katalog představují jeden z výstupů zmíněného projektu (viz i [seznam publikací](#) [9], pozn. red.).

Katalog je dále rozdělen do šesti kapitol; podobně byla i vlastní výstava rozdělena do šesti částí. První kapitola s názvem *Počátky supralibros a exlibris v českých zemích* pojednává o historii šlechtických exlibris a supralibros. Je rozdělena do dvou částí, z nichž první se věnuje období středověku (s. 7–8) a druhá pojednává o nejstarších tištěných exlibris v Čechách v 16. století (s. 8–9). Autorem první části kapitoly je Zdeněk Mužík z Knihovny Národního muzea, druhá část je od Barbory Nebeské z téže knihovny. Ke kapitole jsou připojena čtyři vyobrazení exlibris z období, jimž se kapitola věnuje. Jejich bližší popis, podobně jako u všech vyobrazení v celém katalogu, se nachází v textu.

Druhá kapitola nazvaná *S korunou královskou* je věnována exlibris a supralibros členů panovnických

rodů (s. 12–24). Je rozdělena do sedmnácti samostatných odstavců, z toho patnáct je věnováno konkrétním osobám a jejich knižním vlastnickým značkám, další pak představuje jedno supralibros saského království a poslední čtenáři ukazuje supralibros francouzského krále bez udání konkrétního jména. Ke kapitole je připojeno dvacet vyobrazení panovnických exlibris a supralibros a dvě podobizny (mexického císaře Maxmiliána a Františka Ferdinanda d'Este). Medailony věnované konkrétním osobám obsahují jejich stručné životopisy, dále se zmiňují o jejich knihovnách a rovněž o tom, ve které knihovně v ČR se knihy s jejich vlastnickými značkami nacházejí, resp. odkud pocházejí prezentované ukázky. Ke každému medailonu, resp. odstavci je připojena použitá literatura. Autorem všech medailonů je Petr Mašek z Knihovny Národního muzea.

Třetí kapitola *S mitrou a berlou* je věnována knižním exlibris a supralibros duchovních osob z řad šlechty (s. 25–29). Kapitola je koncipována obdobně jako předchozí. V šesti samostatných odstavcích představuje šest duchovních osob s jejich stručnými životopisy a popisem jejich knižních vlastnických značek a přibližuje, ve kterých knihovnách se knihy s jejich exlibris nebo supralibros nacházejí. K textům je připojeno sedm vyobrazení. Autorkou prvního medailonu je již uvedená Barbora Nebeská, další dva jsou od Petra Maška, autora medailonů v druhé kapitole. Autorem čtvrtého je Jiří Glonek, následující napsala Petra Kubičková a poslední pochází od Rostislava Krušínského (všichni reprezentují Vědeckou knihovnu v Olomouci).

Nejrozsáhlejší čtvrtá kapitola nese název *Chlouba rodu* (s. 30–51). Představuje sedm šlechtických, resp. zámeckých knihoven v Čechách a na Moravě, krátkou historii jejich knihovních fondů, někdejší majitele a jejich knižní značky. Každá knihovna je představena v samostatném medailonu: Český Krumlov (autor Jiří Žahour), Kynžvart (Petra Jadlovská), Lednice (Pavla Holíková), Mnichovo Hradiště (Petr Mašek), Opočno (Matouš Jiráček), Rájec nad Svitavou (Pavla Holíková), Žleby (Markéta Surovcová); s výjimkou Petra Maška jde o autory z Národního památkového ústavu. Součástí kapitoly jsou fotoreprodukce tří historických a tří současných pohledů do interiérů některých v kapitole představených zámeckých knihoven a devatenáct vyobrazení exlibris a supralibros z jejich sbírek.

Pátá kapitola katalogu s názvem *Rozmetané pokladnice* (s. 52–64) je věnována šesticí kdysi významných šlechtických knihoven, které v důsledku různých historických okolností zanikly a jejichž knihovní fondy byly postupně rozptýleny do jiných knihoven nejen u nás, ale i v zahraničí. Jako první je představena knihovna Václava Budovce z Budova, šlechtice, člena Jednoty bratrské, politika a bibliofila. Budovec označoval své knihy trojím typem supralibros, z nichž jedno je vyobrazeno v katalogu. Autorkou medailonu věnovaného osobnosti a knihovně Václava Budovce je Jaroslava Kašparová z Knihovny Národního muzea. Dále katalog představuje zaniklou knihovnu hrabat Thun-Hohensteinů, která se v minulosti nacházela na zámku v Děčíně. Připojena jsou vyobrazení dvou thun-hohensteinských exlibris z knih, které byly dříve v děčínské zámecké knihovně. Je zde také snímek exlibris genealoga a historika české šlechty Augusta von Doerr (1846–1921), původního majitele knihy, která se později stala součástí hraběcí knihovny v Děčíně. Autorkou pasáže věnované děčínské zámecké knihovně je Hana Pavlíková z Knihovny Národního muzea. Třetí z prezentovaných zaniklých knihoven je kdysi slavná knihovna pánů z Rožmberka. Připojena je reprodukce jednoho exlibris Petra Voka z Rožmberka a dvou jeho supralibros. Autorkou medailonu o rožmberské knihovně je Jaroslava Kašparová. Další část představuje knihovnu šternberskou, založenou Ignácem Karlem ze Šternberka. K textu jsou připojena vyobrazení dvou šternberských supralibros. Autorkou textu o této knihovně je Alena Císařová Smítková z Národní knihovny ČR. Tereza Paličková, rovněž z Národní knihovny ČR, je autorkou následujícího příspěvku, jenž čtenáře seznamuje s osudy knihovny troilo-piccolominiovské, umístěné kdysi na zámku v Ostrově nad Ohří. Text doprovází fotografie tří exlibris a dvou supralibros z knih, které byly v minulosti součástí této knihovny. Poslední ze zaniklých knihoven, kterou pátá kapitola katalogu představuje, je knihovna Gottfrieda Daniela z Wunschitz. Text doprovází vyobrazení tří různých supralibros tohoto šlechtice. Autorkou je Monika Veverková z Knihovny Národního muzea.

Poslední, šestá kapitola s příznačným názvem *Zatoulané střípky* (s. 65–69) prezentuje vlastnické značky z knih pěti šlechticů, které se neznámými cestami „zatoulaly“ do cizích šlechtických knihoven v Čechách. Text ilustruje sedm vyobrazení exlibris a supralibros z těchto knih. Autorem všech pasáží v této kapitole je Petr Mašek.

Za závěrečnou kapitolou následuje resumé v anglickém jazyce a na konci katalogu (na s. 72–79) je otištěn obsáhlý seznam literatury, internetových zdrojů a archivních pramenů, z nichž autoři

jednotlivých příspěvků čerpali své informace.

Po odborné stránce nelze textům v této publikaci nic vytknout. Jsou napsány se znalostí problematiky a opatřeny hojným poznámkovým aparátem. Ovšem např. u grafických exlibris by nebylo na škodu, kdyby u jejich popisů byla uvedena technika, jakou byly vytvořeny, a jejich rozměry. Ačkoliv je publikace ve svém podnázvu prezentována jako katalog, svým celkovým zpracováním a uspořádáním je spíše odbornou a zároveň popularizační monografií o daném tématu, nikoliv klasickým katalogem. Pokud toto slovo chápeme v jeho prvotním významu, tedy jako soupis či výčet různých entit stejného charakteru, zde recenzovaná brožura katalogem není (bez ohledu na to, že „katalogů“ tohoto typu byla již vydána řada). Z textů se čtenář dozví mnohé o historických šlechtických osobnostech, které kdysi vlastnily knihy opatřené vlastnickými značkami. Jsou mu rovněž poskytnuty zajímavé a poměrně podrobné informace o zámeckých či jiných šlechtických knihovnách. Exlibris a supralibros, přestože se s nimi a s jejich popisy setkáváme v celé publikaci, se zejména v delších textech poněkud ztrácí a jsou jen jakoby přidanou hodnotou, nikoliv oním hlavním předmětem, který výstava představovala.

Na stránkách brožury je také značné množství snímků. Jejich umístění a uspořádání činí publikaci sice pěknou a úhlednou, ale svým způsobem nepřehlednou. Kdyby byly jednotlivé obrázky očíslovány a jejich čísla vložena na příslušná místa v textu, bylo by to přinejmenším velmi praktické. Ač je u jednotlivých snímků uvedeno, co zobrazují, vlastní popis vyobrazených exlibris a supralibros je nutno hledat v textu. Obdobně když při čtení narazí čtenář na popis knižní značky, musí pak příslušný obrázek hledat někde na dvoustraně, na níž se dívá, a doufat, že najde ten správný.

I přes tyto výtky, které jsou možná jen výsledkem mého čistě subjektivního dojmu, lze publikaci hodnotit pozitivně. Ačkoliv si knížečka neklade nárok na to být vysoce odborným pojednáním o šlechtických exlibris a supralibros, je užitečným a vítaným přírůstkem ke starším pracím o knižních značkách. Na hodnotě jí neubírají ani dva překlepy v tiráži, za něž jistě nenesou odpovědnost autoři.

URL zdroje: <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2022-rocnik-31-cislo-3/krasa-slechticky-exlibris-supralibros>

Odkazy

- [1] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2022-rocnik-31-cislo-3/krasa-slechticky-exlibris-supralibros>
- [2] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/trnka-jan>
- [3] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2022-rocnik-31-cislo-3>
- [4] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/rubriky/recenze>
- [5] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/dejiny-knihoven-knihovnictvi>
- [6] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/publikace>
- [7] <https://zamek-konopiste.cz/cs>
- [8] <https://www.provenio.net/>
- [9] <https://www.provenio.net/publikace/>